

Warszawa, dnia 2 listopada 2010 r.

RPO-654967-VII-7016/7020/10/MC

Informacja

o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w Izbie Wytrzeźwień w Gliwicach (wyciąg)

1. Wprowadzenie.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w dniu 30 września 2010 r., o godz. 5⁴⁵, do Izby Wytrzeźwień w Gliwicach, przy ul. Okopowej 6 (zwanej dalej Izbą), udali się przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich z Zespołu Prawa Karnego Wykonawczego. W wizytacji wziął również udział przedstawiciel Zespołu Terenowego Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w Katowicach oraz ekspert zewnętrzny, specjalista chorób wewnętrznych. Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób doprowadzonych do wytrzeźwienia, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji:

- przeprowadzono rozmowę na temat funkcjonowania placówki z Kierownikiem Izby;
- przeprowadzono ogląd wszystkich pomieszczeń Izby;
- w oparciu o przygotowany wcześniej kwestionariusz, przeprowadzono na osobności rozmowy z dwoma mężczyznami, którzy zostali zwolnieni z Izby podczas wizytacji;
- zapoznano się z prowadzoną w Izbie dokumentacją, w tym: księgą raportów, księgą ewidencji, losowo wybranymi kartami pobytu w Izbie Wytrzeźwień oraz

protokołem kontroli sanitarnej przeprowadzonej przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Gliwicach, w dniu 30 października 2008 r.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia, pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przekazali Kierownikowi Izby Wyrzeźwień w Gliwicach oraz wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Ponadto, po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: sprawozdanie za 2009 rok, które Izba składa corocznie ministrowi zdrowia oraz Regulamin Wewnętrzny Miejskiej Izby Wyrzeźwień w Gliwicach.

2. Charakterystyka Izby.

Izba, będąca jednostką organizacyjną Miejskiego Zarządu Usług Komunalnych, usytuowana jest w dwukondygnacyjnym budynku. Oprócz pomieszczeń Izby w budynku tym znajdują się: Gminna Komisja do spraw Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Punkt Konsultacyjny dla Osób Uzależnionych od Alkoholu, w ramach którego udzielane są porady prawne, prowadzone są warsztaty dla młodzieży oraz funkcjonuje telefon zaufania.

Do Izby przyjmuje się do wyrzeźwienia mężczyźni i kobiety z terenu gminy Gliwice. Pojemność Izby wynosi obecnie 14 miejsc. Osoby nietrzeźwe umieszczane są w 7 salach. W Izbie zostały wyznaczone sale dla kobiet i małoletnich. Wyodrębniono też salę, w której umieszcza się osoby zaniedbane pod względem higienicznym, głównie bezdomne.

Opieka nad przebywającymi w placówce osobami zorganizowana jest w systemie trzymianowym. Na każdej zmianie pracują minimum dwie osoby, w tym kobieta, co zapewnia wykonywanie czynności higieniczno-sanitarnych wobec umieszczonych w Izbie kobiet przez osobę tej samej płci.

Dyżur lekarski pełniony jest całodobowo. Usługi medyczne w Izbie świadczy pięciu lekarzy. W skład personelu medycznego wchodzi tylko jedna pielęgniarka pracująca w systemie zmianowym. Przy przyjęciu do Izby każdemu pacjentowi

wykonuje się badanie na zawartość alkoholu w organizmie za pomocą alkomatu. W czasie wizytacji sprawdzono jego świadectwo wzorcowania, które jest ważne do 17 listopada 2010 r.

Opłata za pobyt w Izbie wynosi 200 zł. Jeżeli osoba umieszczona posiada przy sobie pieniądze, dokonuje się potrącenia należności za pobyt. Ściągalność opłat od pacjentów szacuje się na ok. 46%.

Izba podejmuje działania mające na celu przeciwdziałanie alkoholizmowi i jego skutkom. Przy Izbie działa Punkt Konsultacyjny dla Osób Uzależnionych od Alkoholu, czynny codziennie. Pracuje w nim czterech psychologów oraz terapeuta uzależnień. Z każdą osobą opuszczającą Izbę psycholog przeprowadza rozmowę. Pacjentom uświadamia się skutki nadużywania alkoholu, udziela im się wsparcia psychicznego oraz porad, a także kieruje do poradni odwykowych, grup AA oraz na psychoterapię. Ponadto, rozdawane są broszurki dotyczące problemu alkoholizmu oraz przemocy domowej. Pomimo częstego braku akceptacji proponowanej pomocy, niektóre osoby udaje się skierować do dalszego leczenia.

3. Ogląd Izby.

Na paterze budynku usytuowano 7 dwuosobowych sal dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, w tym pomieszczenia dla: kobiet, osób do lat 18, a także osób, których zachowanie stwarza poważne zagrożenie dla ich zdrowia lub życia albo zdrowia lub życia innych osób przebywających w Izbie oraz izolatkę przeznaczoną dla nietrzeźwych zaniedbanych higienicznie. Ponadto, na terenie Izby znajdują się: wydzielone miejsce w pobliżu dyżurki, przeznaczone do przebierania, pomieszczenia sanitarne (oddzielne dla kobiet, mężczyzn oraz osób niepełnosprawnych), gabinet lekarski, dyżurka dla opiekunów, pokój socjalny, pomieszczenie szatni personelu oraz pralni.

Sale dla osób zatrzymanych wyposażone zostały w jednakowy sposób. W każdej znajdują się łóżka, pokryte tworzywem nieprzepuszczającym wody i łatwo zmywalnym. Ściany są czyste, bez uszkodzeń. Podłoga wyłożona jest płytkami ceramicznymi. W dniu wizytacji temperatura pomieszczeń była właściwa.

Pomieszczenie dla osób, których zachowanie stwarza poważne zagrożenie dla ich zdrowia lub życia albo zdrowia lub życia innych osób przebywających w Izbie wyposażone jest adekwatne do pozostałych sal sypialnych. Łóżko wyposażono w uchwyty służące unieruchomieniu pacjenta.

Ściany w sali, w której umieszcza się osoby zaniedbane pod względem higienicznym, tzw. izolatka higieniczna, w dniu wizytacji posiadały lekkie odrapania.

Każdy z pokoi wyposażony jest w przycisk instalacji przyzywowej, umożliwiający w razie potrzeby wezwanie pracownika Izby.

Zastrzeżenia wizytujących wzbudził brak koców i poduszek dla osób zatrzymanych. W dniu wizytacji pacjenci przebywający w salach przykrywali się jedynie prześcieradłem. Osoby doprowadzone do wytrzeźwienia na czas pobytu w Izbie otrzymują odzież zastępczą - piżamę. Nie jest wydawane zastępcze obuwie, np. klapki. Osoby te chodzą boso po posadzkach i tym samym są bardziej narażone na zakażenie się np. grzybicą stóp. W ocenie wizytujących zasadnym jest zagwarantowanie, aby oprócz odzieży zastępczej Izba zapewniła swoim pacjentom obuwie zastępcze.

Ponadto, w dniu wizytacji przedstawiciele Rzecznika zaobserwowali, że pacjenci przebywający w Izbie śpią jedynie w samej bieliźnie, pomimo, że Izba zapewnia odzież zastępczą. Zgodnie z informacją udzieloną przez Kierownika Izby, a także zapisami w regulaminie wewnętrznym Izby – wszystkie osoby przyjęte są obowiązane do rozebrania się i przebrania w odzież zastępczą. Najczęściej po przymusowym rozebraniu, pacjenci odmawiają założenia odzieży zastępczej. Wizytujący obejrżeli również zapis z monitoringu, obejmujący moment przyjęcia pacjentów. W oparciu o ten zapis, potwierdzono fakt przymusowego rozbierania i przebierania pacjentów. W jednym przypadku wizytujący zaobserwowali, że użyty przymus przy rozbieraniu pacjenta był w znacznym stopniu niewspółmierny do zachowania się i stanu pacjenta. Praktyka przymusowego przebierania stoi w sprzeczności z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę

samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2004 r. Nr 20, poz. 192 z późn. zm.), w którym brak jest przepisu zobowiązującego do przebrania osób umieszczonych w izbie. Zgodnie z § 10 wskazanego wyżej rozporządzenia osobom przyjętym do izby lub placówki można wydać na czas pobytu odzież zastępczą. Jeżeli osoby te nie wyrażą zgody na zmianę odzieży, powinny mieć możliwość pozostania we własnej odzieży.

Do dyspozycji osób doprowadzonych do wytrzeźwienia pozostają trzy łazienki: dla mężczyzn, kobiet oraz osób niepełnosprawnych, wyposażone w zlew, prysznic, kabinę wc oraz pisuar (łazienka dla mężczyzn). W dniu wizytacji było w nich czysto. W pomieszczeniu sanitarnym dla mężczyzn, w brodziku pod natryskiem brakowało maty antypoślizgowej.

Gabinet medyczny jest niewielkim urządzonym pokojem, w którym znajduje się kozetka, biurko, apteczka oraz aparatura medyczna. W wyposażeniu jest m. in. butla z tlenem, ssak elektryczny, zestaw reanimacyjny łącznie z Ambu, laryngoskopem i defibrylatorem, cewniki Foleya, szyny, zestawy do kroplówek i tylko jedna strzykawka. Niektóre z leków znajdujących się w apteczce były przeterminowane (np. enarenal), poza tym brakowało pasków diagnostycznych do wykrywania jakościowego opiatów, amfetaminy bądź innych środków tego typu. W Izbie nie ma gabinetu zabiegowego. Gabinet medyczny pełni funkcję magazynu całej aparatury medycznej i leków, w związku z tym możliwość szybkiego przygotowania odpowiedniego sprzętu w nagłych sytuacjach zagrożenia życia jest bardzo ograniczona bądź niemożliwa. Brak miejsca w stanowi również znaczne utrudnienie w pracy personelu medycznego.

Badania lekarskie nowoprzyjętych, jak i opuszczających Izbę mężczyzn odbywają się na korytarzu w pobliżu dyżurki. W tym miejscu przechodzą pracownicy placówki, policjanci, przeprowadzane są również czynności administracyjne związane z przyjęciem. Kobiety badane są w salach. Miejsce, w którym odbywają się badania lekarskie, nie zapewnia odpowiednich warunków intymności, w jakich powinny one się odbywać.

W pomieszczeniu, w którym znajduje się pralnia i magiel przechowywana jest również czysta bielizna pościelowa, środki czyszczące i dezynfekujące. Izba nie

posiada wyszczególnionego magazynu pościeli brudnej, ponieważ jest ona prana na bieżąco.

Rzeczy cenne, które pacjent posiada przy sobie, są rejestrowane i przechowywane w szafie metalowej zabezpieczonej zamkiem, w opisanych pojemnikach plastikowych (sala i numer łóżka). Ubrania przechowuje się w szafie znajdującej się w korytarzu przy dyżurce, w odpowiednich przegrodach ponumerowanych tym samym numerem depozytu, numerem sali oraz karty ewidencyjnej osoby.

W trakcie pobytu w Izbie nietrzeźwi otrzymują do picia wodę, zupki „gorący kubek” oraz kawę zbożową.

Izba Wytrzeźwień nie posiada sali dostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Jednakże na jej wyposażeniu znajduje się wózek lekarski, który ułatwia obsługę pacjenta niepełnosprawnego.

4. Analiza dokumentacji Izby.

Strukturę organizacyjną Izby reguluje Regulamin Wewnętrzny Izby Wytrzeźwień w Gliwicach, obowiązujący od 23 lipca 2007 r.

W Izbie prowadzona jest księga meldunków zmiany. Zamieszcza się w niej m. in. następujące informacje: kwotę depozytów, stan pacjentów, wydarzenia zaistniałe w czasie dyżuru, odmowa poddania się badaniom na obecność alkoholu, stan rozdrażnienia i pobudzenia pacjenta oraz dane osobowe pełniących dyżur.

Dla każdego pacjenta Izby zakłada się kartę ewidencyjną (kartę pobytu), w której odnotowywane są informacje odnośnie podejmowanych wobec niej czynności. Dane osobowe pacjentów przyjętych do Izby, godzina przyjęcia i zwolnienia, odnotowywane są zaś w książce ewidencji doprowadzonych. W dokumentacji tej brakowało kilku wpisów daty zwolnienia pacjenta z Izby.

Wizytujący zapoznali się z losowo wybranymi kartami pobytu w Izbie osób przebywających w niej w przeciągu ostatnich miesięcy. W dokumentacji Izby dotyczącej osób doprowadzonych nie stwierdzono przypadków nieuzasadnionego umieszczenia lub przekroczenia przewidzianego przepisami czasu umieszczenia.

Zarówno w dołączonym do karty pobytu protokole, jak i w księdze raportów odnotowuje się informacje o stosowaniu środków przymusu bezpośredniego i innych wydarzeniach nadzwyczajnych. Ponadto, w dodatkowej karcie obserwacji zapisywane jest co 15 minut zachowanie pacjenta. Wizytujący dokonali oglądu zapisu z monitoringu jednego przypadku zastosowania środków przymusu bezpośredniego w postaci unieruchomienia, w celu weryfikacji m. in. czy przeprowadzana jest kontrola osoby unieruchomionej. W karcie obserwacji unieruchomionego pacjenta odnotowano, iż kontrole stanu fizycznego osoby odbywały się co 15 minut. Niemniej jednak, obraz z monitoringu nie potwierdził faktu dokonywania kontroli, zgodnie z § 11 ust. 1c rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2004 r. Nr 20, poz. 192).

W ciągu ostatnich dwóch lat odnotowano trzy wypadki nadzwyczajne – dwa zgony osób doprowadzonych w celu wytrzeźwienia z przyczyn naturalnych oraz próba zaatakowania pracowników Izby. Prokuratura umorzyła śledztwo w sprawie obu zgonów, Izba nie została powiadomiona o wynikach badań anatomo-patologicznych. Z informacji uzyskanych od Kierownika Izby wynika, iż w tym samym okresie prowadzono jedno postępowanie dyscyplinarne przeciwko pracownikowi Izby, w związku z podejrzeniem o kradzież. Postępowanie zakończyło się zwolnieniem z pracy w Izbie.

Z danych statystycznych zawartych w sprawozdaniu składanym corocznie ministrowi zdrowia wynika, że w 2009 r. do Izby przyjęto 2653 osoby, w tym: 2486 mężczyzn, 167 kobiety oraz 28 małoletnich.

W dniu 30 października 2008 r. Państwowy Powiatowy Inspektorat Sanitarny w Gliwicach przeprowadził kontrolę sanitarną w Izbie Wytrzeźwień, w wyniku której nie stwierdzono nieprawidłowości. Protokół kontroli nie zawierał zaleceń pokontrolnych.

5. Rozmowy przeprowadzone z zatrzymanymi.

W ramach wizytacji przeprowadzono rozmowy z dwoma zwalnianym z Izby mężczyznami. Rozmowa według kwestionariusza odbywała się w cztery oczy, w sposób uniemożliwiający osobom postronnym zapoznanie się z treścią odpowiedzi udzielanych przez pacjentów placówki.

Rozmówcy nie mieli uwag co do sposobu zatrzymania, traktowania w czasie transportu do Izby oraz przy przyjęciu do niej. Warunki bytowe Izby zostały ocenione dobrze, w salach według ankietowanych zapewniono odpowiednią temperaturę. Pacjenci wskazali, że otrzymali odzież zastępczą, jednak nie chcieli się w nią przebrać, w związku z tym pozostali jedynie we własnej bieliźnie. Dostali napój gaszący pragnienie oraz posiłek – zupę „gorący kubek”. Nie zgłaszali uwag co do możliwości przywołania pracownika Izby podczas pobytu w pomieszczeniu. Rozmówcy nie mieli również zastrzeżeń w kwestii utrzymania higieny osobistej.

6. Wnioski.

Z ustaleń poczynionych przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wynika, że Izba Wytrzeźwień w Gliwicach właściwie realizuje zadania nałożone rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego (Dz. U Nr 20, poz. 192 ze zm.).

Po dokonaniu oglądu pomieszczeń Izby, przeanalizowaniu dokumentacji zebranej podczas wizytacji oraz wysłuchaniu Kierownika Izby stwierdzono, że w celu poprawy stanu przestrzegania praw przysługujących osobom umieszczanym w Izbie należy:

1. przeprowadzać kontrolę stanu zdrowia pacjenta, wobec którego zastosowano przymus bezpośredni w postaci unieruchomienia, nie rzadziej niż co 15 minut;
2. wyeliminować praktykę przymusowego rozbierania pacjentów;

3. rozważyć możliwość przekształcenia jednego z pomieszczeń Izby na gabinet medyczny połączony z gabinetem zabiegowym;
4. wyposażyć apteczkę w leki z ważnym terminem przydatności;
5. rozważyć możliwość włączenia w skład personelu medycznego drugiej pielęgniarki;
6. wydawać pacjentom koce oraz klapki na czas pobytu w Izbie;
7. podłogę w miejscu, w którym przebierają się pacjenci podczas przyjęcia, wyposażyć w matę bądź wykładzinę;
8. dokonać renowacji ściany przy wejściu do Izby;
9. wyposażyć brodzik w toalecie męskiej w matę antypoślizgową;
10. rzetelnie wypełniać księgę ewidencji, w zakresie godzin zwolnienia pacjentów.

W odpowiedzi Kierownik Izby szczegółowo odniósł się do wskazanych powyżej uwag i zaleceń. Zgodnie z udzielonymi wyjaśnieniami, osoby przebywające w Izbie są pod stałą opieką opiekunów zmianowych i lekarzy. Pacjenci wobec których stosowany jest środek przymusu bezpośredniego w postaci unieruchomienia są poddawani kontroli stanu zdrowia nie rzadziej niż co 15 minut. Stosowne adnotacje zawarte są w specjalnym załączniku do karty pobytu. Pracownicy zostali pouczeni, aby sumiennie przeprowadzać kontrole stanu zdrowia oraz nie stosować przymusu rozbierania pacjentów. Odzież zastępcza będzie wydawana pacjentom, którzy wymagają świadczeń higieniczno-sanitarnych. Do analizy skierowano zalecenie dotyczące przekształcenia jednego z pomieszczeń Izby na gabinet medyczny połączony z gabinetem zabiegowym. Apteczka została wyposażona w leki zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego (Dz. U Nr 20, poz. 192 ze zm.). Kierownik Izby wskazał również, iż na jednej zmianie pracują trzy lub cztery osoby. Dlatego też w jego ocenie nie jest konieczne zatrudnienie drugiej pielęgniarki. Ponadto, pracownicy Izby zostali

pouczeniu o obowiązku wydawania pacjentom koców. Niemniej jednak, nie zawsze pacjent jest zainteresowany jego otrzymaniem. Zakupiono jednorazowe klapki dla pacjentów. Z kolei, przeprowadzenie renowacji ściany przy wejściu do Izby zaplanowano na 2011 rok. Brodzik w toalecie męskiej wyposażono w matę antypoślizgową. Pracownicy Izby zostali pouczeni o konieczności rzetelnego wypełniania księgi ewidencji, w zakresie zwolnienia pacjentów.